

NABLUS

Nablus (doktora tezi, 1992), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Beshara Doumani, *Rediscovering Palestine: Merchants and Peasants in Jabal Nablus, 1700-1900*, Berkeley 1995; M. Yazbak, "Nablus, Nazareth and Haifa: Three Ottoman Towns in an Age of Transformation, 1840-1914", *Essays on Ottoman Civilization*, Praha 1998, s. 395-410; a.m.f., "Nabulsi Ulema in the Late Ottoman Period", *IJMES*, XXIX (1997), s. 71-91; F. Buhl - [C. E. Bosworth], "Nabulus", *EP*² (İng.), VII, 844-845; Fr. Buhl - [Besim Darkot], "Nablus", *İA*, IX, 13-15.



ŞİT TUFAN BUZPINAR

NABLUSÎ, Abdülganî b. İsmâil

(عبد الغنى بن إسماعيل النابلسي)

Abdülganî b. İsmâil b. Abdilganî
b. İsmâil en-Nablusî
(ö. 1143/1731)

Sûfî, fakih, edip ve şair.

4 Zilhicce 1050'de (17 Mart 1641) Dimaşk'ta dünyaya geldi. Kendisinden nakledilen bu tarihe karşılık eski ve yeni biyografî kaynaklarının çoğunda 5 Zilhicce'de (18 Mart) doğduğu kaydedilmektedir (Bakri Alâ al-Din, *Abdalganî an-Nabulusî*, II, 74; Ali Ma'bed Fergalî, s. 52-54). Köklü bir ulemâ ailesine mensuptur. Dedelerinden İbrâhim b. İsmâil, Kudüs'ten Nablus'a göç ederek bir süre burada kaldıktan sonra Dimaşk'a geldiğinden aile Nablusî nisbesiyle anılmıştır. Babası tanınmış bir âlimdir. Nablusî on iki yaşında kaybettiği babasından, ayrıca Necmeddin el-Gazzî, nakîbüleşraf İbn Hamza, Ali ed-Dâğîstânî, Ahmed b. Muhammed el-Kalaî, İbrâhim b. Mansûr el-Fettâl, Abdülbâkî b. Abdülbâkî el-Ba'î, Kemâleddin Muhammed b. Yahyâ el-Faradî, Muhammed b. Ahmed el-Üstüvânî, Nûreddin Ali b. Ali eş-Şebrâmellîsi gibi âlimlerden ders aldı. Yirmi yaşlarında iken Emeviyye Camii'nde ders vermeye başladı. Muhyiddin İbnü'l-Arabî, İbn Seb'in ve Affüddin et-Tilimsânî'nin eserlerini bu dönemde okudu.

Resmî bir görev alabilmek için 1075 (1664-65) yılında İstanbul'a gitti. Bu yolculuğu sırasında Hama'da Kâdirî şeyhi Abdürrezzâk b. Şerefeddin el-Geylânî'ye intisap etti. Üç ay sonra Dimaşk'ın güney kesimindeki Meydan'a kadî tayin edildi. Ancak bu görevde fazla kalmayıp Emeviyye Camii'nde ders vermeye başladı. 1087'de (1676) Buhara'dan Dimaşk'a gelen Şeyh Ebû Saîd el-Belhî'den Nakşibendiyye hırkası giydi. 1091 (1680) yılında evinde halvete çekildi. Yedi yıl süren bu devrede bir taraftan Kur'an üzerinde derinleşmeye ve hüsn-i hatla ilgilenmeye, diğer taraftan tasavvuf çevreleriyle irtibatını sürdürmeye,

sınırlı bir dost grubuna ders vermeye ve eser telif etmeye çalıştı. *el-Hadîkatü'n-nediyye*, *Ta'çîrû'l-enâm* ve *Cevâhirü'n-nuşûş* gibi hacimli eserlerini bu dönemde kaleme aldı.

Velîlerin kabirlerini ziyaret etmek ve hac farızasını yerine getirmek amacıyla seyahate çıkan Nablusî 1100'de (1688-89) Lübnan'a (Ba'lebek, Bikâ'), ertesi yıl Kudüs ve Halîlürrahman'a, 1105'te (1693) Filistin, Mısır ve Hicaz'a, 1112'de (1700) Trablus'a gitti. 1115'te (1703) Dimaşk'taki Selimiye Medresesi müderrisliğine tayin edildi. Bu yıllarda medresede verdiği tefsir derslerinin yanı sıra evinde Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye*, *Fuşûşü'l-hikem* ve *et-Tecelliyâtü'l-ilâhiyye* adlı eserlerini, ayrıca Emeviyye Camii'nde Buhârî'nin *eş-Şahîh*'ini okuttu. Dimaşk Haneffî müftüsü Muhammed b. İbrâhim el-İmâdî'nin vefatı üzerine şehrin ileri gelenlerinin tavsiyesiyle 1135 (1723) yılında İstanbul'dan onay beklenmeden Vali Osman Paşa tarafından müftülük makamına getirildiyse de bu görevinde ancak birkaç ay kalabildi; İstanbul'la yapılan görüşmeler sonucu müftülüğe öğrencisi Halîl b. Es'ad el-Bekrî tayin edildi. 24 Şâban 1143'te (4 Mart 1731) Dimaşk'ta vefat eden Nablusî evinde defnedildi. Öğrencileri arasında Muhammed b. İbrâhim ed-Dekdekci, İbnü't-Tâci diye bilinen Muhammed b. Abdurrahman el-Ba'î, İbn Abdürrezzâk, İbn Kenân, Ahmed el-Menîni, Muhammed b. Murad el-Murâdî, Muhammed b. Abdurrahman el-Gazzî, Hâmid el-İmâdî, Muhammed Emîn el-Muhibbî, Hüseyin b. Tu'me el-Beytümânî ve özellikle Halvetiyye tarikatının Bekriyye kolunun kurucusu Kutbüddin Mustafa el-Bekrî anılabilir.

Abdülganî en-Nablusî tasavvufî kişiliği yanında fakih, kelâmcı, müfessir, tarihçi, şair ve edip olarak da tanınır. Bir kısmı küçük risâlelerden oluşan 300'e yakın eser kaleme almıştır. Bunların içinde merkezi yeri tasavvufa dair olanlar teşkil eder. Muhyiddin İbnü'l-Arabî, Abdülkerîm el-Cîlî, İbnü'l-Fâriz başta olmak üzere Abdüsselâm b. Meşîş, Ebü'l-Hasan eş-Şüsterî, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Abdürrezzâk el-Kâşânî, Molla Câmî, İmâm-ı Rabbânî, Aziz Mahmud Hüdâyî gibi mutasavvıfların kitaplarına şerh ve hâşiyeler yazmıştır. Bu eserlerde sadece öncekilerin görüşlerini nakletmekle kalmayıp bunları geliştirmeye ve çok defa tasavvufî düşüncede Endülüs-Mağrib temayülü ile Fars-Anadolu temayülünü birleştirmeye çalışmıştır (*EP*² [İng.], I, 60). Onun tasavvufî eserlerinin önemli bir kısmı vahdet-i vücûd anlayışını

temsil eden kitapların şerhidir. İbnü'l-Arabî doktrinine genel bir giriş mahiyetindeki *el-Vücûdü'l-hakk*'ın Osmanlı döneminde vahdet-i vücûd konusunu sistemli bir şekilde işleyen belki de tek Arapça kitap olduğu belirtilmektedir (Bakri Alâ al-Din, *Abdalganî an-Nabulusî*, II, 166-167). Tasavvufî tecrübesi yanında edebiyat ve fıkıh eğitiminin sağladığı imkânla İbnü'l-Arabî'nin görüşlerini vasat derecede bir okuyucunun anlayabileceği şekilde ifade edebilen Nablusî'nin üzerinde İbnü'l-Arabî gibi İbn Seb'in'in de etkisi bulunmakla birlikte bu etki çok açık biçimde görülmemektedir. Bu durum, yaşadığı çevrede özellikle Takyyüddin İbn Teymiyye'nin İbn Seb'in'e sert eleştiriler yöneltmiş olmasına ve muhaliflerinin sert eleştirilerine uğrama korkusuna bağlanır (*a.g.e.*, II, 152-153). Nablusî, bazı risâlelerinde İbnü'l-Arabî'yi ve İbn Seb'in'in öğrencisi Ebü'l-Hasan eş-Şüsterî'yi savunmuş, ayrıca kendi zamanında fikhî konularda ulemâ arasında meydana gelen tartışmalara eserleriyle katılmıştır. Mevlevîler'i savunduğu *el-Ukûdü'l-lü'lü'yye* adlı eserinde derişlerin semâ yapmaları ve mûsiki aleti kullanmalarının cevazına ve tütün içmenin mubah olduğuna dair çalışmaları bu tür eserler arasında anılabilir. Nablusî, XVIII. yüzyılda Suriye'de mânevî hayatın en karakteristik şahsiyetlerinden biri olmasına ve tasavvufî konularda büyük bir otorite sayılmasına rağmen bir tarikat kurucusu olarak ortaya çıkmamıştır (*a.g.e.*, II, 163). Bununla birlikte muhtemelen tasavvufa ilgili kendine has görüşleri sebebiyle ona mensup bulunduğu Kâdiriyye tarikatının bir kolu şeklinde Nablusiyye, İbnü'l-Arabî'nin fikirlerine dayanmasından dolayı da Ekberiyeye tarikatları nisbet edilmiştir (*DİA*, X, 545; XXIV, 134). *el-Me'tâlibü'l-ve'iyye bi-şerhü'l-Ferâ'idü's-seniyye* adlı eseri başta olmak üzere kelâma dair bazı risâlelerinde iman-küfür, kazâ ve kader, Allah'ın sıfatları, nübüvvet gibi konuları ele almıştır. Kelâmla ilgili konularda Ehl-i sünnet'in yaklaşımını esas kabul eden Nablusî bazı hususlarda Eş'arî ile Mâtürîdî'nin görüşlerini telifte çalışır. Akıl konusundaki görüşleri sebebiyle Fahreddin er-Râzî ve Teftâzânî'yi eleştirerek hakikati kavramak (mârifet) için aklın yeterli sayılmadığını, keşif ve ilhamın da gerekli olduğunu söyler (Ahmet Kamil Cihan, s. 39-83; Ali Ma'bed Fergalî, s. 114-121, 134-172). Fıkıh alanında ictihad ehliyetine sahip bir otorite olan Nablusî fıkıh ve kelâm âlimlerini eleştirmiş, mezhep ihtilâflarının dinde genişlik ve kolaylığın bir ifadesi olduğunu, görüşleri tam belirlene-

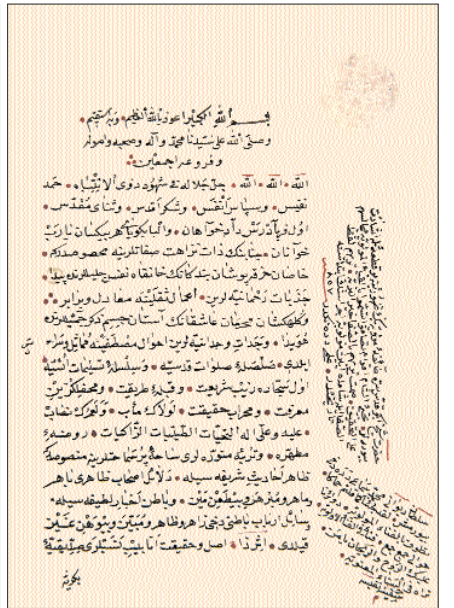
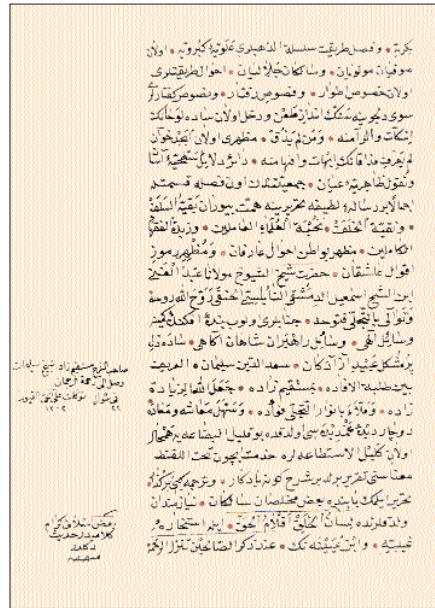
mediğinden dört mezhebin dışındaki mezhepleri taklit etmenin doğru sayılmadığını, buna karşılık bu mezhepler arasında birinden diğerine geçişin veya bir meselede bir mezhebi, bir başka meselede diğer bir mezhebi taklidin câiz olduğunu, bir tek meselede farklı mezhep görüşlerini birleştirmenin ise (telifik) câiz kabul edilmediğini belirtmiştir. Nablusî'nin eserleri içinde önemli bir grubu seyahatnâmeleri teşkil eder. Bu eserlerde gezdiği yerlerin topografik durumunu ve mimari yapılarının özelliklerini anlatmaktan çok kendi mânevî tekâmülünü sağlayan tecrübelerini aktarmış, gözlemleri yanında çeşitli seyahatnâme ve tarih kitaplarına dayanarak önemli ziyaret yerleri hakkında mâlûmat vermiştir. Ayrıca devrinin dinî ve kültürel hayatını yansıtmaları bakımından önem taşıyan bu seyahatnâmeler üzerine Batılı ilim adamları çeşitli araştırmalar yapmışlardır (bk. bibl.). Nablusî klasik kaside türü yanında müveşşah denilen halk tarzında şiirler de söylemiş, bazı eserlerini manzum şekilde kaleme almıştır.

Eserleri. Nablusî'nin hayatı, eserleri ve görüşlerine dair bir araştırma yapan Bekrî Alâeddin 280 eserinin muhtevası, yazma nüshaları ve baskıları hakkında bilgi verir (*Abdalganî an-Nabulusî*, I, 47-238; ayrıca bk. Ali Ma'bed Fergalî, s. 83-133). Yayımlanan belli başlı eserleri şunlardır: **1. el-Hakîka ve'l-mecâz fi'r-rihle ilâ bilâdi's-Şâm ve Mışr ve'l-Hicâz** (Dımaşk 1299; Kahire 1324; Dârü'l-kütübî'l-Misriyye'deki yazmadan tıpkıbasım nşr. Ahmed Abdülmecid Herîdî, Kahire 1986; nşr. Riyâd Abdülhamîd Murâd, Dımaşk 1410/1989). Eser *er-Rihletü'l-kübrâ* olarak bilinmekte, Kudûs seyahatnâmesi *er-Rihletü'l-vuşââ*, Ba'lebek ve Bikâ' seyahatnâmesi *er-Rihletü's-suğrâ* diye de anılmaktadır. **2. el-Haşretü'l-ünsiyye fi'r-rihletü'l-Kudsîyye** (nşr. Ekrem Hasan el-Ulebî, Beyrut 1411/1990). Muhtasar bir versiyonu Kahire'de basılmış (1902), Harem-i şerifile ilgili bölümünü de R. Graf neşretmiştir (Saalfeld 1918). **3. Hulletü'z-zehabi'l-ibriz fi rihleti Ba'lebek ve'l-Bikâ'i'l-aziz** (nşr. Selâhaddin el-Müneccid, *Rihletân ilâ Lübnân* içinde, Beyrut 1979). **4. et-Tuhtetü'n-Nablusiyye fi'r-Rihletü't-Tarâblusiyye.** Heribert Busse tarafından önce inceleme konusu yapılmış (*Isl.*, XLIV, 1968, s. 71-114) ve daha sonra yayımlanmıştır (Beyrut 1971). **5. el-Hadikatü'n-nediyye şerhu't-Tarîkatü'l-Muhammediyye** (I-II, Kahire 1279; İstanbul 1290). Birgivi'ye ait eserin şerhidir. **6. Ce-vâhirü'n-nuşûs fi halli kelimâti'l-Fuşuş**

(kenarında Abdurrahman-ı Câmî'nin şerhi olarak, I-II, Kahire 1304-1323). **7. el-Vücüdü'l-hak ve'l-hitâbü's-sıdk** (nşr. Bekrî Alâeddin, Dımaşk 1995). Ekrem Demirli tarafından *Gerçek Varlık Vahdet-i Vücüd'un Müdafası* adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir (İstanbul 2003). **8. el-Fethu'r-rabânî ve'l-feyzü'r-rahmânî** (nşr. Antüniyûs Şiblî el-Lübnânî, Beyrut 1960; nşr. Muhammed Abdülkâdir Ahmed Atâ, *Esrârü's-serî'a* adıyla, Beyrut 1405/1985; *Haşkâ'î-ku'l-İslâm ve esrâruh* adıyla, Kahire 1406/1986). **9. Fezâ'ilü's-sühûr ve'l-eyyâm (el-Lü'lü'ü'l-meknûn fi hükmi'l-ihbâr ammâ seyekûn** adlı eseriyle birlikte; nşr. Mustafa Abdülkâdir Atâ, Beyrut 1406/1986). **10. Reddü'l-müfterî 'ani't-â'n fi's-Süsterî** (nşr. el-Eb Agnâtiyûs Abdüh el-Yesûî, *el-Meşrik*, LIV [1960], s. 629-639). **11. er-Reddü'l-metin 'alâ muntakışı'l-Ârif.** Muhyiddin İbnü'l-Arabî'yi savunduğu bir eser olup müellif nüshasıyla karşılaştırılan bir yazması Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye'de kayıtlıdır (nr. 9873). **12. İzâhu'l-mağşud min ma'nâ vahdeti'l-vücüd.** el-Eb Agnâtiyûs Abdüh el-Yesûî (*el-Meşrik*, XLVII [1953], s. 304-317), İzzet Husariyye (Dımaşk 1969) ve Saîd Abdülfettâh (Kahire 2003) tarafından neşredilen risâleye Alberto Ventura İtalyanca'ya (*Rivista Degli Studi Orientali*, LIII, Roma 1979, s. 119-139), Ekrem Demirli Türkçe'ye (*Âriflerin Tevhidi* içinde, s. 131-

144) çevirmiştir. **13. el-Evrâdü's-şerife (Evrâdü Seydi 'Abdülganî en-Nablusi, Dımaşk 1281). **14. Miiftâhu'l-ma'îyye fi tarîki'n-Nakşibendiyye.** Tâceddin b. Zeke-riyyâ el-Osmânî'nin Tâciyye diye bilinen *Risâle fi sülûki haşşati's-sâde* adlı eserinin şerhi olan bu çalışmayı Osman Bahrî b. Muhammed Emîn Türkçe'ye tercüme etmiştir (İstanbul 1289). **15. Nuḥbetü'l-mes'ele şerhu't-Tuhtetü'l-mürsele.** Muhammed b. Fazlullah el-Hindî el-Burhân-pûrî'nin tasavvufila ilgili eserinin şerhi olup *el-Kavlü'l-metin fi beyâni tevḥidi'l-ârifin* adıyla basılmıştır (Kahire 1344). Ekrem Demirli eseri *Âriflerin Tevhidi* ismiyle Türkçe'ye çevirmiştir (İstanbul 2003). **16. el-'Ukûdü'l-lü'lü'üyye fi tarîki's-sâdeti'l-Mevleviyye** (Dımaşk 1326). Müstakimzâde Süleyman Efendi tarafından tercüme ve şerhedilen eseri (Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 379; Hacı Mahmud Efendi, nr. 3038; Pertev Paşa, nr. 427) Ârif Ahmed b. Mustafa el-Mevlevî de Türkçe'ye çevirmiştir (İstanbul Belediyeli Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, nr. 1040). **17. Hamretü'l-hân ve rennetü'l-elhân.** Arslân b. Ya'kûb el-Ca'berî'nin tevhid ve tasavvufila dair risâlesinin şerhidir (Kahire 1351; nşr. İzzet Husariyye, Dımaşk 1389/1969). **18. Dîvânü'l-hak'îk ve mecmû'u'r-rekâ'îk.** *Dîvânü'd-devâvîn* adlı eserinin daha çok tasavvufî şiirleri kapsayan birinci kısmıdır**

Abdülganî b. İsmâil en-Nablusî'nin Müstakimzâde Süleyman Efendi'nin Türkçe'ye tercüme ve şerhettiği *el-'Ukûdü'l-lü'lü'üyye* adlı eserinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Pertev Paşa, nr. 427)



NABLUSÎ, Abdülğanî b. İsmâil

(Bulak 1270; Kahire 1302, 1306). Divanın yayımlanmayan kısmında ise methiyeler, mektuplar ve aşk şiirleri yer almaktadır. **19. Nefehâtü'l-eshâr 'alâ Nesemâti'l-eshâr fi medhi'n-nebiyyi'l-muhtâr. Nesemâti'l-eshâr** adlı kendi bediyyesi üzerine yaptığı bir şerhtir (Bulak 1299; Dimaşk 1299). **20. Burcu Bâbil ve şedvü'l-belâbil** (nşr. Ahmed el-Cündî, Dimaşk 1408/1988). **21. Şerhu Divâni İbni'l-Fârîz (Keşfü's-surri'l-gâmi' min şerhi Divâni İbni'l-Fârîz)** (Kahire 1279, 1323, 1972; Bulak 1289, 1310; Paris 1855; *eş-Şüfiyye fi şî'ri İbni'l-Fârîz*, nşr. Hâmid el-Hâc Abbûd, baskı yeri yok, 1408/1988). Nablusî'nin bu eser içinde yer alan, İbnü'l-Fârîz'a ait "el-Kaşîdetü'l-Ĥamriyye" sine yazdığı şerhi Emile Dermenghem Fransızca'ya çevirmiştir (*L'Éloge du vin, al Khamriyya*, Paris 1931). **22. Tuhtetü zevi'l-irfân fi mevlidi seyidi Beni 'Adnân** (Dimaşk 1281, 1332). **23. eĤal'atü'l-bedriyye şerhu'l-Kaşîdeti'l-mudariyye.** Muhammed b. Saïd el-Büsürî'nin Resûlullah'a dair manzumesinin şerhidir (Hasan el-İdvî'nin *en-Nefehâtü's-Şâziliyye*'sinin kenarında, Kahire 1297). **24. el-Kevkebül-mütelâli şerhu Kaşîdeti'l-Ġazzâlî** (İstanbul 1327). **25. Ĥulâsatü't-tahkîk fi beyâni Ĥukmi't-taklîd ve't-telfîk** (İstanbul 1981). Şükrü Özen tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiştir (*Mezheplerin Doğuşu ve İctihad Tartışması*, İstanbul 1987, s. 123-155). **26. Tahkîku'l-kağiyye fi'l-fark beyne'r-rüşve ve'l-hediyye** (nşr. Muhammed Ömer Beyvend, Küveyt 1982; nşr. Ali Muhammed Muavaz, Kahire 1412/1991; nşr. Mebrûk İsmâil Mebrûk, Kahire 1994). **27. İzâhu'd-delâlat fi cevâzi semâ'i'l-âlât** (Dimaşk 1302; Bombay 1303; nşr. Ahmed Râtib Hammûş, Dimaşk 1401/1981). **28. Kifâyetü'l-gulâm fi erkânî'l-İslâm.** Hanefî mezhebine göre yazılmış 150 beyitlik bir eser olup (İskenderiye 1281; Dimaşk 1283; Kahire 1308) müellifi tarafından *Reşehâtü'l-aqlâm* adıyla şerhedilmiştir (Kahire 1322, 1325, 1377; nşr. Muhammed Hâlid el-Harse, yer ve tarih yok). **29. eş-Şulh beyne'l-ihvân fi Ĥukmi ibâhati'd-duĤân** (nşr. Muhammed Ahmed Dehmân, Dimaşk 1343). **30. Nihâyetü'l-murâd fi şerhi Hediyeti'bnî'l-İmâd.** Abdurrahman b. Muhammed el-İmâdî'nin ibadetlere dair eserinin şerhidir (nşr. Abdürrezzâk el-Halebî, Limasol 1994). **31. Zehâ'irü'l-mevâriş fi'd-delâleti 'alâ mevâzi'l-Ĥadîs.** *Kütüb-i Sitte ile el-MuvaĤĤa'n* fihristidir (I-IV, nşr. Mahmûd Rebî', Kahire 1352; I-III, nşr. Abdullah Mahmûd Muhammed Ömer, Beyrut 1419/1998). **32. Ta'Ĥirü'l-enâm fi ta'c-**

biri'l-menâm. Halk arasında en meşhur eseri olup bir kısmı İbn Sîrîn ve Halîl b. Şâhîn'in aynı konudaki eserleriyle birlikte olmak üzere çok sayıda baskısı yapılmıştır (Kahire 1275; I-II, Kahire 1287, 1301, 1302, 1304, 1306, 1316, 1320, 1373/1953; I-II, Bulak 1294; nşr. Hanân Muhammed Nûr Tabbâre, Beyrut 1413/1993; nşr. Ömer Faruk et-Tabbâ, Beyrut 1415/1995). **Şehriyârî Süleyman Hasbî'nin Telmihu'n-niyâm fi tercemeti Ta'tiri'l-enâm** adıyla Türkçe'ye çevirdiği eserin (I-II, İstanbul 1306) yeni bir tercümesi Ali Bayram ve M. Sadi Çöğenli tarafından gerçekleştirilmiştir (İstanbul 1977). **33. Teşri'ü't-taĤrîb fi tenzîhi'l-Ĥur'ân 'ani't-ta'rib** (nşr. Abdullah Ahmed el-Cübûrî, *Mecelletü'Âdâbi'l-Müstasriyye*, XIII [1986], s. 147-179). **34. Şarfü'l-inân ilâ kırâ'ati Ĥafıs b. Süleymân** (nşr. Agnâtiyûs Abduh Halîfe, *el-MeşriĤ*, LV/3 [1961], s. 342-362; LV/4-5 [1961], s. 540-559; LVII/1 [1963], s. 106-132). **35. Leme'atü'l-envâr fi'l-maĤtû'i leĤüm bi'l-cenneti ve'l-maĤtû'i leĤüm bi'n-nâr** (nşr. A. Hayrî, Kahire 1372). **36. el-Kevkebû's-sârî fi ĤaĤikâti'l-cüz'î'l-iĤtiyârî** (nşr. Muhammed RâĤib et-Tabbâh, Halep 1349/1931). **37. 'Alemü'l-melâĤa fi 'ilmi'l-filâĤa** (Dimaşk 1291, 1299; Beyrut 1979).

BİBLİYOGRAFYA :

Abdülğanî b. İsmâil en-Nablusî, *el-ĤaĤika ve'l-mecâz fi'r-rihle ilâ Bilâdi's-Şâm ve Mişr ve'l-Ĥicâz* (nşr. Ahmed Abdülmecîd Herîdî), Kahire 1986, s. 44-46, 49, 91-93; Muhibbî, *NefĤatü'r-Reyhâne*, II, 137-159; Hüseyin Hoca, *Zeylû Be-şâ'iri ehli'l-imân bi-fütühâti Âli 'Osmân* (nşr. Tâhir el-Ma'mûrî), Libya-Tunus, ts. (ed-Dârü'l-Arabiyye li'l-kitâb), s. 322-325; Murâdî, *Silkü'd-dürrer*, III, 30-38; Cebertî, 'Acâ'ibü'l-âşâr, I, 154-156; Cemil el-Azm, 'UĤûdü'l-cevher fi terâcimi men leĤüm Ĥamsüne taşniĤen fe-mi'e fe-ekser, Beyrut 1326, s. 46-69; Serkis, *Mu'cem*, II, 1832-1834; NebĤânî, *Kerâmâtü'l-evliĤâ*, II, 85-89; AbdülĤay el-Kettânî, *Fihrişü'l-feĤâris*, II, 756-758; Bakri Alâ al-Din, *AbdalĤanî an-Nablusî (1143/1731): Oeuure, vie et doctrine* (doktora tezi, 1985), Université de Paris, I-II; a.m.f., *Bir ÇaĤın Öncüsü AbdülĤanî Nablusî: Ĥayati ve Fikirleri* (trc. Veysel Uysal), İstanbul 1995; Abdülkâdir Ahmed Atâ, *et-Taşavvufü'l-İslâmî beyne'l-aşâle ve'l-iktibâs fi 'aşri'n-Nablusî*, Beyrut 1407/1987; Ahmed Kamil Cihan, *AbdulĤanî Nablusî'nin Ĥayati ve Kelâmî Görüşleri* (yüksek lisans tezi, 1988), EÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; M. Mutî' el-Hâfiz – Nizâr Abâza, 'Ulemâ'ü Dimaşk ve a'yânühâ fi'l-karnî's-şâliş 'aşer el-Ĥicrî, Beyrut 1412/1992, s. 79-84; M. Mutî' el-Hâfiz, "AbdülĤanî en-Nablusî: Dirâse fi Ĥayâtihi ve a'mâlihi ve aĤvâlihi", *et-Türâşü'l-'Arabî*, III/10, Dimaşk 1403/1983, s. 155-166; Züheyr Halîl el-Berkâvî, 'AbdülĤanî en-Nablusî ve taşavvufüh, Amman 2003; Ali Ma'bed Fergalî, 'AbdülĤanî en-Nablusî: Ĥayâtühü ve ârâ'üh, Kahire 1426/2005; E. Sirriyyeh, *Sufi Visionary of Ottoman Damascus: 'Abd al-GĤanî al-Nablusî, 1641-1731*, London - New York 2005; a.m.f., "The Journeys of Abd al-GĤanî al-Nablusî

in Palestine", *JSS*, XXIV (1979), s. 55-69; a.m.f., "The Mystical Journeys of Abd al-GĤanî al-Nablusî", *WI*, XXV (1985), s. 84-96; Mişâl Cühâ, "AbdülĤanî en-Nablusî fi raĤâlâtihi ilâ Lübnân", *el-Fikrû'l-'Arabî*, IX/51, Beyrut 1988, s. 133-152; Carl Brockelmann, "AbdülĤanî", *IA*, I, 66-67; W. A. S. Khalidi, "'Abd al-GĤanî", *EL*² (İng.), I, 60; M. Erol Kılıç, "Ekberîyye", *DİA*, X, 545; Nihat Azamat, "Kâdiriyye", a.e., XXIV, 134.



AHMET ÖZEL

NABLUSÎ, İsmâil b. AbdülĤanî

(إسماعيل بن عبدالغنى النابلسي)

İsmâil b. AbdülĤanî b. İsmâil
ed-Dimaşkî en-Nablusî
(ö. 1062/1652)

Hanefî âlimi.

10 Zilhicce 1017 (17 Mart 1609) tarihinde Dimaşk'ta doğdu. Aslen Filistin'de Nablus kasabasına bağlı Cemmâin köyünden birçok Şâfiî âlimi yetiştiren İbn Cemâa el-Kinânî ailesine mensup olup dedeleri muhtemelen VI. (XII.) yüzyılda Dimaşk'a gidecek Sâlihiye semtine yerleşmiştir (İbn Os-mân el-Miknâsî, s. 184; krş. AbdülĤanî b. İsmâil en-Nablusî, *et-Teşri'ü'l-Ĥavî*, vr. 3). Babası ve dedesi de âlim olan Nablusî, AbdülĤanî en-Nablusî'nin babası ve aynı zamanda *Ĥulâsatü'l-eşer* müellifi Muhibbî'nin akrabasıdır. On beş yaşında iken babasını kaybetti. Başta babası olmak üzere Dimaşk'ta Şerefüddin ed-Dimaşkî, Molla Mahmûd el-Kürdî, Ömer el-Kârî ve Abdurrahman el-İmâdî'den ders aldı. AbdülĤatîf el-Câlikî'den fıkıh ve Necmeddin el-Gazzî'den hadis öğrenimi gördü. Nablusî, önceleri ataları gibi Şâfiî mezhebini benimsemiş ve bu mezhebe göre tahsil görüp İbn Hacer el-Eytemî'nin *Tuhtetü'l-muĤtâc bi-şerhi'l-Minhâc* adlı şerhine bir hâşiye yazmış iken fikhî bir meselede yaptıkları tartışmada Hanefî bir öğrencinin kendisini bu mezhebi bilmemekle itham etmesinden duyduğu rahatsızlık üzerine Hanefî mezhebini inceledi ve bu mezhebe geçti.

1039 (1629) yılında Emeviyye Camii'nde ders vermeye başladı. Aynı yılın receb ayı sonlarında (Mart 1630 ortaları) İstanbul'a gidip Şeyhülislâm Zekerîyyâzâde Yahyâ Efendi'ye mülâzim oldu. Daha sonra Dimaşk'a döndüyse de İstanbul'a birçok defa gidip geldi. Dimaşk'taki Kaymeriyye Medresesi müderrisliğine getirildi. Halep'te bulundu; 1050'de (1641) hac dönüşü Kahire'ye uğradı; orada Şehâbeddin Ahmed eş-Şevberî el-Hanefî ve Hasan eş-Şürünbülâ-lî gibi Mısır ulemâsından öğrenim gördü; onlardan fetva verme, ders okutma ve